

stinskih lokalih. Vsi so poudarili pozitiven vpliv dvorišča na njihovo dejavnost. Zlasti v toplejših mesecih se ljudje veliko raje zadržujejo na prostem. Z uveljavitvijo protikadilskega zakona pa na letnih vrtovih tudi v hladnejših mesecih ne primanjkuje strank. Sogovorniki, ki so dvorišče namenili za parkirišče svojih strank – kot na primer Galerija Okvir in Frizerski salon Zora – so pohvalili priročnost prostora, saj se stranke pripeljejo praktično do praga, kjer se izvaja zelena dejavnost.

Na podlagi opravljenega terenskega dela, prebrane literature, izkušenj, mnogih diskusij, tako s kolegi kot z različnimi strokovnjaki, s stanovalci in z mimoidočimi, lahko skleneva, da se je dvoriščni prostor skozi čas transformiral. Opazila sva precejšnjo dvojnost glede vrednotenja tovrstnih sprememb. Čeprav izhajajo iz ljudi samih, jih imajo nekateri za negativne, v smislu, da jim je dvorišče dolgo časa nudilo prostor intime in zavetja pred neosebno mesto.

Na koncu želiva izreči pohvalo Muzeju novejšje zgodovine

Celje, še zlasti gonilni sili projekta, Tanji Roženberger Šega. Izkušnje, pridobljene pri tovrstnem terenskem delu in pomoč ustreznih strokovnjakov imajo dragocen pomen in so dobra naložba v prihodnost.

Viri in literatura

BAUMAN, Zygmunt: *Tekoča moderna*. Ljubljana: Založba / *cf., 2002.

BRATUŠA, Klemen: *Procesi discipliniranja in reguliranja študentov v študentskem naselju Rožna Dolina*. Neobjavljeno seminarsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 2008.

FERLEŽ, Jerneja: *Mariborska dvorišča. Etnološki oris*. Maribor: Mladinski kulturni center, 2001.

HAZLER Vito, Jerneja Ferlež in Tone Cevc: 'Dvorišče (geselski članek).' V: *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, 2004, 108.

MARCUSE, Herbert: *One-dimensional man: studies in the ideology of advanced industrial society*. London in New York: Routledge Classics, 2002.

DVORIŠČA – SVEŽE BARVE MESTNIH JEDER

Materialna pričevanja, v našem primeru celjska dvorišča oziroma integralni deli starega mestnega jedra, »zelo učinkovito razkrivajo življenje ljudi – seveda le do takrat, dokler ne pozabimo, da se za stvarmi skrivajo ljudje, ki so njihovi tvorniki in uporabniki« (Muršič, v Ferlež 2001: na ovitku). Na dvorišču umetniške četrti v Celju se skriva zgodba raznih barv in značajev, v njej pa utripa kup nerešenih vprašanj. In kako to zgodbo doživljajo njeni akterji?

Na različne načine. Za umetnike in goste je prostor prijetno sožitje umetniških galerij in gostinskega lokala, ki si iznajdljivo delita stranke, za manj posrečeno kombinacijo pa so se izkazali stanovalci in umetniki, med katerimi pogosto prihaja do nesoglasij; za umetnike je dvorišče javni prostor, medtem ko bi si prvi želeli več miru in zasebnosti. Tako njihovo bivanjsko sožitje traja le do polnoči. Čemerne poglede pa zbuja tudi drugi dejavniki; ob vstopu obiskovalca pozdravijo barviti grafiti, ki po mnenju tamkajšnje stanovalke neprijetno posegajo v arhitekturo prostora, vključno s številnimi drugimi motečimi stvarmi, kot so modro pobarvana korita, konfini, ipd. V preteklosti je dvorišče že bilo prizorišče gledaliških predstav (v lanskem letu sta bili realizirani dve, o. p.), s strani enega od informatorjev¹ pa je bila izražena tudi želja po manjših koncertih (v stilu kantavtorja Iztoka Mlakarja, o. p.), kjer pa se žal zatakne pri dovoljenju. Pred dvema desetletjema obnovljena umetniška četrt tako

ni nikoli zares zaživela, saj pretežno deluje kot delovni in v manjši meri kot galerijski prostor. Razlog je majhna površina oziroma pomanjkanje prostorov, na drugi strani pa se težava skriva predvsem za skeptičnimi občinskimi vrati, ki za omenjeni del mesta nimajo pravega posluha in jim nekako ne uspe najti pravega načina za privabljanje turistov. Tako v četrt v glavnem zahajajo le gostje lokala, stranke, ki bi želele tam res kaj kupiti, pa so izjeme. Skratka, ob nedelovanju sistema, ravnodušnem odnosu, pomanjkanju interesa in pomoči uspešna revitalizacija ostaja le utopična ideja.

Še pred desetletji so bila dvorišča polna življenja, danes pa dremajo v objemu praznine. Razloge za to lahko iščemo tako v medsebojni odtujenosti, ki je stil sodobnega življenja, kot tudi v prevladi ekonomije nad zavestjo.² Za ponazoritev poudarjam naslednje zaskrbljujoče podatke: v obdobju med letoma 1975 in 1990 je bilo (v starem mestnem jedru Celja, o. p.) obnovljenih pet stavb, vključno z njihovimi dvoriščnimi objekti (Roženberger Šega 1996:18). Ažurne podatke mi je posredovala konservatorica Branka Primc z ZVKD, OE Celje, da se namreč po letu 1990 ni celovito prenovila niti ena meščanska hiša z notranjim dvoriščem. S spremembo družbenega sistema in z uvedbo zasebne lastnine je bila prekinjena tudi načrtna celovita prenova starega mestnega jedra in njegovega stanovanjskega fonda v meščanskih hišah, ki je v prejšnjem sistemu potekala pod finančnim in organizacijskim

1 Informator je kot slikar uporabnik enega tamkajšnjih ateljejev.

2 Dvorišča ogroža pozidava, zelenih površin ni oziroma so zanemarjene.

* Sandra Jazbec, absolventka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 1111 Ljubljana, Cesta na Brdo 11, E-naslov: sandranthropologinja@gmail.com



Slikarski atelje – revitalizacija dvorišča.
Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Celje, junij 2008



Sveže barve na dvorišču.
Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Celje, junij 2008

okriljem občine. Večina meščanskih stavb je danes v zasebni lasti, z delnimi prenovami in nenačrtnimi adaptacijami se njihova primarna stanovanjska funkcija umika poslovno-gostinski, kar pomeni, da se tudi pripadajoči zunanji prostori spreminjajo, in sicer večinoma v gostinske vrtove. To stanje je značilno za celotno Slovenijo in je objektivna posledica sedanjega družbenoekonomskega sistema.

Po drugi strani pa v Celju, ki sledi tehnološkemu razvoju, veliki trgovski centri rastejo kot gobe po dežju. Namesto v prazne vsebine urbane identitete (hipermarkete) bi se pozornost in aktivno delo morala usmeriti v inovativnost in ustvarjalnost – na ta način bi staro mestno jedro oziroma njegova dvorišča lahko ujela pester življenjski utrip, odpravila celo paleto nerešenih vprašanj in uresničila bogate lastne potenciale. Pri realizaciji uspešne revitalizacije pa bi se knežje mesto lahko zgledovalo po živahnem kulturnem življenju in urejenih dvoriščih (in umetniških oziroma muzejskih četrtih) večjih evropskih mest, kot so Pariz, Berlin in Dunaj. Vodilo zadnjega je »ustvariti kar največjo možno kulturno raznolikost in kulturo kot javno odgovornost«,³ kar je dobro uresničeno v njegovi muzejski četrti Museumsquartier (MQ), v kateri mesto vse leto vsem socialnim slojem in kulturnim smerem zagotavlja

številčno in vsebinsko izjemno bogato kulturno ponudbo.

Dejstvo je, da dvorišča počasi in vztrajno uničuje čas s svojimi zakonitostmi. Prihaja do popolne spremembe tako v vsebini in tudi podobi dvorišč, zato je ažurna vsestranska dokumentacija *in situ* še toliko pomembnejša. Preden bo na dvorišče, kakršno je poznalo 20. stoletje, mogoče vstopiti le še v muzeju, in preden ekonomski vidik dokončno prevlada, pa je čas, da se resno zamislimo in v (iz)prazn(jen)e duše dvorišč (in prebivalcev) starega celjskega mestnega jedra povrnemo življenje.

Za konec bi dodala le, da »dvoriščna« delavnica vsekakor spada v zbirko zanimivih izkušenj, saj mi je omogočila podrobnejši vpogled v muzejsko delo in unovčenja kulturnega kapitala iz zakladnice znanja, nakopičenega pri predmetih Etnološka muzeologija in Etnološko konservatorstvo.

Viri in literatura

MURŠIČ, dr. Rajko: Iz ocene na ovitku. V: Jerneja Ferlež: *Mariborska dvorišča*. Maribor: Mladinski kulturni center, 2001.

POČIVAVŠEK, Marija: *Muzejska poletna delavnica Celje '95 in '96*. Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 1996.

RIHTER, Andreja idr.: *Živeti v Celju: Katalog stalne razstave*. Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 2000.

ROŽENBERGAR ŠEGA, Tanja idr.: *Glavni trg v Celju*. Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 1996.

3 <http://www.wieninternational.at/node/364>, 18. 8. 2008.